

Sygn. akt. I ACa 362/12

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 29 listopada 2012 r.

Sąd Apelacyjny w Rzeszowie Wydział I Cywilny

w składzie:

<i>Przewodniczący</i>	<i>SSA Andrzej Palacz</i>
<i>Sędziowie:</i>	<i>SA Grażyna Demko</i> <i>SA Dariusz Mazurek (spraw.)</i>
<i>Protokolant:</i>	<i>st.sekr.sądowy Cecylia Solecka</i>

po rozpoznaniu w dniu 29 listopada 2012 r. na rozprawie

sprawy z powództwa **K. B.**

przeciwko **Skarbowi Państwa - Dyrektorowi Zakładu Karnego w R.**

o zapłatę

na skutek apelacji pozwanego

od wyroku Sądu Okręgowego w Rzeszowie

z dnia 21 maja 2012 r., sygn. akt I C 1121/11

O d d a l a apelację .

UZASADNIENIE

Pozwem skierowanym przeciwko Skarbowi Państwa Dyrektorowi Zakładu Karnego w R. powód K. B. domagał się zasądzenia kwoty 80 000 zł w związku z naruszeniem jego dóbr osobistych przez funkcjonariuszy zakładu karnego w którym odbywał karę pozbawienia wolności.

Pozwany Skarb Państwa domagał się oddalenia powództwa oraz zasądzenia od powoda kosztów procesu. Podnosił, że roszczenie powoda jest nieuzasadnione a w części uległo przedawnieniu

Wyrokiem z dnia 21 maja 2012r. Sąd Okręgowy w Rzeszowie uwzględnił żądanie pozwu częściowo i zasądził od pozwanego na rzecz powoda kwotę 2 000 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 21 maja 2012r., a dalej idące żądanie oddalił.

Sąd Okręgowy odstąpił od obciążania powoda kosztami sądowymi w części oddalonego powództwa i nie obciążył powoda kosztami zastępstwa procesowego Skarbu Państwa, wykonywanego przez Prokuratorię Generalną Skarbu Państwa.

W uzasadnieniu wyroku Sąd I instancji wskazał, że oparł rozstrzygnięcie o następujące ustalenia faktyczne:

Powód odbywał karę pozbawienia wolności w Zakładzie Karnym w R. w okresach od 7 lipca do 14 września 2007r. oraz od 23 listopada do 17 kwietnia 2012r. W zakładzie tym w okresie do 2010r. występowało zjawisko przeludnienia cel wobec czego Dyrektor Zakładu w oparciu o obowiązujący w tym czasie przepis art. 248 § 1 k.k.w. i za wiedzą sędziego penitencjarnego, zarządził umieszczenie osób pozbawionych wolności w celach mieszkalnych których powierzchnia była mniejsza od 3 m². Powód odbywając karę wolności w Zakładzie Karnym w R. odbywał ją w warunkach przeludnienia cel mieszkalnych:

- w okresie od 7 lipca 2007r. do 14 września 2007r. przebywając w celi nr 315;
- w okresie od 23 listopada do 2 grudnia 2007r. przebywając w celi nr 339;
- w okresie od 4 grudnia 2007r. do 4 stycznia 2008r. przebywając w celi nr 310;
- w okresie od 24 września do 30 października 2008r. przebywając w celi nr 304;
- w okresie od 30 października do 29 listopada 2008r. przebywając w celi nr 304;
- w okresie od 26 stycznia do 14 kwietnia 2009r. przebywając w celi nr 304;
- w okresie od 23 lutego do 27 lutego 2010r. przebywając w celi nr 304;

Ustalono zostało, że cele w których przebywał powód wyposażone były w urządzenia sanitarne, z których korzystająca osoba miała możliwość oddzielenia się od współwięźniów kotarą. Pomieszczenia cel miały system wentylacji grawitacyjnej, właściwe oświetlenie, bieżącą zimną wodę. Osadzeni raz w tygodniu korzystali z kąpiei, mieli dostęp do urządzeń do podgrzewania wody, otrzymywali środki czystości. Mieli też dostęp do świetlicy, biblioteki, mogli korzystać z radiowęzła, urządzeń sportowych i.t.d. Sąd ustalił, że pomimo, że powód w trakcie odbywania kary nie skarżył się na warunki to przebywanie w przeludnionych celach stanowiło dla niego udrękę psychiczną, czego nie rekompensowała możliwość codziennego opuszczenia celi w czasie spaceru.

Sąd Okręgowy oceniał żądanie powoda na podstawie art. 448 w związku z art. 23 i 24 k.c., art. 110 § 2 k.k.w. i art. 3 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (Dz.U. 1993, nr 61, poz. 284). Oceniał, że roszczenia powoda wywodzone z faktu przebywania powoda w zakładzie karnym w okresie od 1 września 2007r. do 14 września 2007r., a następnie od 23 listopada 2007r. do 15 września 2008r. uległy przedawnieniu na podstawie art. 442¹ k.c.

Oceniał, że żądanie związane z pobytem w zakładzie karnym przez powoda w okresie po 15 września 2008r. jako nieprzedawnione okazały się częściowo uzasadnione. Wskazał, że zgodnie z obecnie obowiązującym art. 110 § 2 k.k.w. powierzchnia celi przypadająca na jednego osadzonego nie powinna być mniejsza niż 3 m². Sąd I instancji wziął pod uwagę, że obowiązujący poprzednio przepis art. 248 k.k.w. uznany został przez Trybunał Konstytucyjny wyrokiem z dnia 26 maja 2008r. sygn. SK 25/07 jako niezgodny z art. 40, 41 ust 4 i art. 2 Konstytucji R.P. Powołując się na aktualne orzecznictwo Sądu Najwyższego i Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, Sąd Okręgowy argumentował, że wyznaczają one standardy oceny czy w konkretnym wypadku wykonanie kary pozbawienia wolności przez władzę państwową było zgodne z zasadami humanitaryzmu i ewentualnie czy doszło do naruszenia dóbr osobistych osoby osadzonej w zakładzie karnym na skutek nie zapewnienia właściwych warunków pobytu. Sąd Okręgowy podzielił stanowisko prezentowane w orzecznictwie co do konieczności kompleksowej oceny warunków pobytu w zakładzie karnym. Oceniał ostatecznie, że dobra osobiste powoda w postaci godności osobistej, poszanowania sfery intymnej życia człowieka zostały naruszone przez administrację pozwanego zakładu karnego na skutek narażenia powoda na

ciasnotę w pomieszczeniu mieszkalnym i brak możliwości załatwiania swoich potrzeb fizjologicznych i higienicznych z poszanowaniem sfery intymnej powoda. Sąd Okręgowy rozważając podstawy odpowiedzialności pozwanego wskazał, że powód wykazał zgodnie z obciążającym go ciężarem dowodu fakt naruszenia dóbr osobistych, tym samym pozwany aby uwolnić się z odpowiedzialności winien obalić wynikające z art. 24 k.c. domniemanie bezprawności naruszenia dóbr osobistych. Sąd wskazał, że pozwany nie kwestionował faktu przeludnienia w zakładzie karnym jak i okoliczności faktycznych dotyczących sposobu korzystania przez więźniów z urządzeń sanitarnych w celach i sposobu umiejscowienia tych urządzeń. Sąd Okręgowy ocenił, z jakich przyczyn nie podzielił argumentacji pozwanego, że bezprawność działania pozwanego wyłączona została na skutek wydania zarządzenia przez dyrektora zakładu na podstawie art. 248 § 1 k.k.w. Sąd wskazał, że pozwany nie udowodnił, że podstawą do wydania zarządzenia były szczególne okoliczności o charakterze nadzwyczajnym, bowiem fakt przeludnienia występujący w zakładzie karnym miał charakter permanentny i występował przez długi okres czasu. Sąd Okręgowy argumentował też, że odpowiedzialność Skarbu Państwa na podstawie art. 417 k.c. nie opiera się o istnienie winy ale wynika z obiektywnie bezprawnego działania.

Oceniając wysokość zadośćuczynienia jakiego zgodnie z art. 448 k.c. może domagać się powód, jako rekompensaty za doznaną krzywdę, Sąd Okręgowy wskazał na długotrwałość okresu naruszeń. Uwzględnił jednak, że przez znaczną część tego okresu normy przeludnienia w celach w których przebywał powód były przekroczone minimalnie. Uwzględnił też okoliczność, że pozwany miał zapewnione właściwe warunki we wszystkich pozostałych nie mniej ważnych zakresach życia. Na tej podstawie ocenił, że kwota zadośćuczynienia jaką powinien otrzymać powód – poza przedawnionym zakresem żądania – wynosi 2 000 zł.

Pozwany Skarb Państwa zaskarżył wyrok Sądu Okręgowego w Rzeszowie częściowo w zakresie rozstrzygnięć zawartych w punktach I i IV sentencji zarzucając naruszenie przepisów postępowania w zakresie:

- art. 233 § 1 k.p.c. poprzez brak wszechstronnego rozważenia materiału dowodowego, a w konsekwencji wadliwą ocenę zeznań powoda i uznanie ich za wiarygodne w całości, co skutkowało dokonaniem błędnych ustaleń w sprawie i przyjęcie, że powód przebywał w zakładzie karnym w celach z niewłaściwie wyodrębnionymi węzłami sanitarnymi, w których dochodziło do konfliktów na tle warunków bytowych między współwięźniami, a w ogólny metraż cel wliczona była powierzchnia węzłów sanitarnych oraz, że powód odczuwał w związku z tym znaczne dolegliwości;
- art. 102 k.p.c. w związku z art. 98 k.p.c. poprzez odstąpienie od obciążania powoda kosztami procesu.

Ponadto pozwany zarzucił naruszenie prawa materialnego w zakresie

- art. 248 k.k.w. oraz § 28 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 sierpnia 2003r. w sprawie regulaminu organizacyjno porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności przez błędną wykładnię oraz ich niezastosowanie i przyjęcie, że działanie pozwanego było bezprawne mimo, że obowiązujący do 6 grudnia 2009 r. art. 248 k.k.w. dopuszczał możliwość zakwaterowania skazanych w celach o powierzchni poniżej 3 m² przypadającej na jednego osadzonego oraz uznanie, że częściowe wydzielenie węzłów sanitarnych w celach jest bezprawne;
- art. 24 w związku z 448 k.c. poprzez ich niewłaściwe zastosowanie i uznanie, że w sposób bezprawny zostały naruszone dobra osobiste powoda w wyniku czego została wyrządzona mu krzywda oraz zasądzenia na jego rzecz zadośćuczynienia.

Wskazując na powyższe zarzuty pozwany domagał się zmiany zaskarżonego wyroku w punkcie I i IV przez oddalenie powództwa i zasądzenie od powoda na rzecz Skarbu Państwa – Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa kosztów zastępstwa procesowego oraz kosztów postępowania apelacyjnego.

W uzasadnieniu apelacji pozwany argumentował, że w sytuacji gdy zarzuty powoda co do warunków przebywania w zakładzie karnym w znacznej części okazały się nieprawdziwe, Sąd powinien odnosić się do całości zeznań złożonych przez powoda w charakterze strony z dużą ostrożnością. W ocenie apelującego fakt, że powód jest recydywistą penitencjarnym podważa wiarygodność jego zeznań w części odnoszącej się do opisywanych przez

powoda niedogodności jakie odczuwał w czasie odbywania kary. Apelujący kwestionował oparte o zeznania powoda wyliczenia Sądu powierzchni mieszkalnej celi.

Pozwany podnosił, że analiza danych o rozmieszczeniu powoda dawała podstawę do wniosku, że osadzenie powoda w celi o powierzchni poniżej 3 m² stanowiło wyjątek od zasady i było proporcjonalnie niewielkie. Apelujący argumentował, że Sąd powszechny nie jest uprawniony do oceny prawidłowości podjętych działań przez organy penitencjarne, bowiem kompetencje te zgodnie z art. 32 k.k.w. ma sędzia penitencjarny. W ocenie apelującego nie było podstaw do przyjęcia przez Sąd I instancji bezprawności działania funkcjonariuszy zakładu o ile ich działania nie zostały zakwestionowane przez sędziego penitencjarnego w trybie przewidzianym w kodeksie karnym wykonawczym.

Pozwany powołując się na § 28 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 sierpnia 2003r. w sprawie regulaminu organizacyjno porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności kwestionował ustalenia i ocenę Sądu I instancji, że stworzone osadzonym w zakładzie karnym w R. warunki korzystania z urządzeń sanitarnych były niezgodne z prawem i mogły naruszać dobra osobiste więźniów. W ocenie apelującego tylko całkowity brak oddzielenia kącików sanitarnych od ogólnej powierzchni celi przyjmowane było w orzecznictwie jako uzasadniające naruszenia dóbr osobistych.

Pozwany wyraził pogląd, że w sytuacji gdy powód jest recydywistą penitencjarnym wyrządzenie mu szkody niemajątkowej jest wątpliwe z uwagi na jego wiedzę o warunkach w jakich odbywa się karę pozbawienia wolności w Zakładzie Karnym w R.. Pozwany argumentował, że zadośćuczynienie na podstawie art. 448 k.c. zasądzone jest przez Sąd fakultatywnie a przy nieznacznym rozmiarze krzywdy uwzględnienie żądania co do kwoty 2 000 zł wydaje się nie celowe.

Na koniec pozwany wskazując na warunki osobiste powoda jego stan rodzinny i sytuację życiową argumentował, że nie zachodziły nadzwyczajne okoliczności na podstawie których należało powoda nie obciążać kosztami procesu.

Sąd Apelacyjny w Rzeszowie rozpoznając apelację pozwanego zważył, co następuje:

Apelacja jest nieuzasadniona.

Odnosząc się do zarzutu naruszenia art. 233 §1 k.p.c. należy zauważyć, że opiera się on o twierdzenie apelującego, że zeznania powoda złożone na rozprawie w dniu 21 maja 2012r. są niewiarygodne, zwłaszcza w tej części w której powód zeznawał na temat cierpień wynikających z niedogodności wywołanych przebywaniem w celach przeludnionych i bez zapewnienia intymności w czasie załatwiania potrzeb fizjologicznych i czynności higienicznych.

W orzecznictwie przyjmuje się, że o naruszeniu art. 233 § 1 k.p.c. można mówić w sytuacji gdy dokonana przez Sąd ocena dowodów w pierwszej kolejności sprzeczna jest z zasadami doświadczenia życiowego, a także zasadami logiki i wiedzą. Twierdzeniom i zeznaniom powoda pozwany przeciwstawił oświadczenie z dnia 22 grudnia 2011r. Starszego Inspektora D. Kwaternistrzowskiego (k. 59). Wynika z niego, że w celach mieszkalnych stworzono więźniom warunki zapewniające nieskrępowane korzystanie z kącika sanitarnego. Sąd Apelacyjny zauważa jednak, że nie zostały w żaden sposób podważone przez pozwanego ustalenia faktyczne Sądu I instancji, oparte również o zeznania powoda, z których wynika, że więzień korzystający z t.z.w. kącika sanitarnego oddzielony był w czasie załatwiania czynności fizjologicznych od innych osób przebywających w celi tylko zaciągniętą kotarą. Pozwany nie zaprzeczył również ustaleniom faktycznym Sądu I instancji, jak również zeznaniom powoda co do faktu, że przez znaczną część okresu pobytu w zakładzie karnym powód znajdował się w celach, w których znajdowało się więcej osób niż liczba osób do pobytu których celi była przeznaczona (n.p. przebywanie z czterema osadzonymi w celi przeznaczonej dla trzech osadzonych). W kontekście tych prawidłowych ustaleń Sądu I instancji Sąd Apelacyjny poddaje pod rozwagę apelującego zasadność twierdzenia, czy przebywanie w takich warunkach nie stwarzało dodatkowych – nie uzasadnionych rodzajem wymierzonej kary - niedogodności i poczucia krzywdy powoda. Twierdzenie o niewiarygodności zeznań powoda w tym zakresie opiera się również o założenie, że powód jako osoba wielokrotnie osadzana w zakładzie karnym, w tym w Zakładzie Karnym w R. miał świadomość warunków odbywania kary. W ocenie Sądu Apelacyjnego takie twierdzenie apelującego jest całkowicie nieuprawnione bo musiałoby opierać się o założenie,

że osobom pozbawionym wolności nie można naruszyć dóbr osobistych w postaci godności osobistej warunkami odbywania kary pozbawienia wolności. Tymczasem jest zupełnie odwrotnie na co wskazuje się w cytowanym przez Sąd I instancji orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, który wielokrotnie argumentował, że obowiązkiem demokratycznego Państwa jest zapewnienie osobom pozbawionym wolności i przez to w znacznym stopniu uzależnionych od władzy państwowej, właściwych humanitarnych warunków w odbywaniu kary.

Konsekwencją powyższej oceny jest wniosek Sądu Apelacyjnego, że dokonana przez Sąd I instancji ocena dowodów pozostaje całkowicie zgodna z zasadami doświadczenia życiowego, logiki i treścią zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego.

Jako niezasadny należało ocenić również zarzut apelującego naruszenia zaskarżonym wyrokiem art. 102 k.p.c. w związku z art. 98 k.p.c. Sąd I instancji w sposób wyczerpujący wskazał jakie okoliczności zdecydowały o zastosowaniu wskazanego przepisu. Sąd Apelacyjny podziela ocenę Sądu Okręgowego, że w okolicznościach faktycznych i prawnych sprawy wskazane przez Sąd I instancji okoliczności należało ocenić jako szczególne i uzasadniające rozstrzygnięcie o kosztach procesu na zasadach słuszności.

Kwestionując rozstrzygnięcie Sądu Okręgowego pozwany zarzucił błędną wykładnię i niezastosowanie przepisów art. 248 k.k.w. i wskazanego przez apelującego rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości, których prawidłowe zastosowanie wyłączało przyjęcie bezprawności działania pozwanego. Stanowisko to Sąd Apelacyjny ocenił jako niesłuszne. Sam apelujący w uzasadnieniu apelacji wskazał na podstawie uzasadnienia wyroku Trybunału Konstytucyjnego zasadnicze przyczyny, które były podstawą do stwierdzenia przez Trybunał niekonstytucyjności omawianego przepisu i wydanego na jego podstawie rozporządzenia wykonawczego Ministra Sprawiedliwości z dnia 26 sierpnia 2003r.

W tej sytuacji stosowanie przez Sąd I instancji przepisów naruszających Konstytucję R.P dla oceny zasadności żądania powoda było uzasadnione i wynikało z właściwej, akceptowanej przez Sąd Apelacyjny praktyki.

Jak to wynika z uzasadnienia apelacji pozwany upatruje naruszenie zaskarżonym wyrokiem prawa materialnego w zakresie art. 24 w związku z art. 448 k.c. w fakcie zasądzenia zadośćuczynienia, pomimo, że w ocenie apelującego powód nie doznał żadnej krzywdy. Ponieważ argumentacja apelującego ponownie opiera się o twierdzenie, że powód jako osoba wielokrotnie skazywana i osadzana w różnych zakładach karnych nie był zdolny do poczucia krzywdy na skutek warunków w jakich odbywał karę w Zakładzie Karnym w R., Sąd Apelacyjny czuje się zwolniony od powtarzania przytoczonych wyżej argumentów, świadczących o bezzasadności tego zarzutu i odsyła do lektury uzasadnienia uchwały składu 7 Sędziów Sądu Najwyższego z dnia 18 października 2011r. sygn. akt III CZP 25/11 gdzie stwierdzono, że „osoba pozbawiona wolności przez sam fakt uwięzienia nie traci podstawowych praw gwarantowanych przez Konstytucję i akty prawa międzynarodowego. Poszanowanie i ochrona jej godności jest obowiązkiem władzy publicznej, wypełniającej zadania represyjne państwa”.

Odnosząc się na koniec do zarzutu apelującego naruszenia art. 448 k.c. Sąd Apelacyjny zauważa, że uwzględniając powództwo co do kwoty 2 000 zł Sąd I instancji rozważył wszystkie okoliczności które mogły mieć wpływ na ocenę zasadności żądania powoda i wysokość zasądzonego zadośćuczynienia. Twierdzenie apelującego, że zasądzona suma jest kwotą symboliczną, jest oceną subiektywną dokonaną z punktu widzenia osoby wnoszącej apelację, a nie uprawnionego do tego świadczenia. Biorąc pod uwagę ustaloną przez Sąd Okręgowy sytuację osobistą powoda, nie można zgodzić się z apelującym, że zasądzona kwota nie ma określonego znaczenia ekonomicznego, w związku z czym nie może zatrzeć poczucia krzywdy. Zresztą taka argumentacja powinna uzasadniać zasądzenie na rzecz powoda wyższej kwoty z tytułu zadośćuczynienia. Dodatkowo należy wskazać, że zgodnie z podzielanym przez Sąd Apelacyjny poglądem Sąd drugiej instancji jest uprawniony do ingerowania w wysokość zasądzonego zadośćuczynienia tylko w sytuacjach gdy jest ona rażąco wygórowane lub rażąco niskie. W niniejszej sprawie taka sytuacja nie zachodzi.

Co do wywodów apelującego dotyczących braku zamiaru strony pozwanej poniżenia czy upokorzenia powoda Sąd Apelacyjny zwraca uwagę, co słusznie ocenił Sąd I instancji, że odpowiedzialność Skarbu Państwa oparta o przepis art. 417 k.c. nie jest odpowiedzialnością opartą o zasadę winy.

W konsekwencji rozważań nad zarzutami apelacyjnymi pozwanego Sąd Apelacyjny nie znajdując podstaw faktycznych i prawnych do uznania tych zarzutów za uzasadnione, na podstawie art. 385 k.p.c. oddalił apelację.

Z tych wszystkich względów orzeczono jak w sentencji.